

راه حل ها اصلاح رفتارهای غیرمتعارف و نابهنجار دانش آموزان پسر مقطع ابتدایی

مأنده خسروی

دانشجو کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه بنت الهدی صدر فردوس

Maedehkhsravi99@gmail.com

چکیده:

اصلاح رفتارهای غیرمتعارف و نابهنجار دانش آموزان پسر مقطع ابتدایی یکی از چالش های مهم در نظام آموزشی است. شاید بتوان گفت که فحش و ناسزا گفتن در بین نوجوانان یکی از دغدغه هایی است که خانواده ها از آن رنج می برند چرا که نگران آینده فرزندشان میباشند دراین تحقیق سعی بر آن شده است که عوامل ایجاد این رفتار و راه حل های اساسی برای کاهش این رفتار نامتعارف بیان شود. من در این تحقیق ابتدا به بیان موضوع تحقیق پرداختم و سپس باتوصیف وضعیت موجود به بیان مسئله و جمع آوری شواهدی مبنی بروجود مشکل یا همان مسئله پرداختم بعد از آن به گرد آوری اطلاعات از طریق مشاهده و یادداشت برداری و همچنین از یافته های علمی دیگران استفاده شده است وبا استفاده از شیوه شش پرسش یافته ها تجزیه و تحلیل شده است راه حل های پیشنهادی با مشارکت همکاران بیان شده و پس از اعتبار سنجی توسط همکاران و شورای دبیران به مدت دو هفته روز اجرا گردید و بعد از آن مدت دوباره مورد ارزیابی قرار گرفت و در نهایت نتیجه گیری منطقی صورت گرفت که نتایج آن در این تحقیق بیان شده است.

واژگان کلیدی: دانش آموز، رفتار نامتعارف، ناسزاگویی، پرخاشگری

1- مقدمه: (مقدمه، بیان مسئله، ضرورت، بیان اهداف، سوالات پژوهش، مبانی نظری، پیشینه پژوهش)

هرگاه در یک نظام اجتماعی، رفتاری بهطور مشخص، با هنجارهای اجتماعی تعارض پیدا کند که موجب کاهش یا از دست دادن کار آیی و عملکرد مثبت فرد، خانواده یا گروههای اجتماعی شود، این پدیده آسیب اجتماعی شناخته میشود (آزاد آبی بگلو، 1388). نیروی انسانی و به خصوص جمعیت جوان به عنوان یکی از جلوه های قدرت و توانمندی در هر کشور به حساب میآید. درواقع دانش آموزان در استراتژی رشد و توسعه و در چشم انداز هر جامعه یک عامل تعیین کننده و جزو سرمایه ملی به شمار می آیند که در حفظ سلامتی آنان باید تلاش های لازم صورت بگیرد. معمولاً بحرانی ترین و آسیب پذیرترین دوره زندگی هر فرد دورانی است که از آن به عنوان دوران جوانی و نوجوانی یاد می کنند. امروزه در مطالعات مربوط به آسیب های اجتماعی از قبیل دزدی، بزهکاری، مدرسه گریزی، اعتیاد به دخانیات و مواد مخدر، انحرافات جنسی، ولگردی و خانه به دوشی، ضمن توجه به زمینه های زیستی، روانشناختی و اجتماعی انحرافات، بیشترین بها به مسئله چگونگی فرایند تکوین شخصیت و نظام پرورشی و آموزشی خانه و مدرسه داده میشود (احمدی، 1388). ارج نهادن و توجه به سلامت جسمی، روانی و اجتماعی جوانان، سرمایه گذاری برای آینده هر کشور است؛ زیرا نوجوانان و جوانان سالم و تندرست فرصت بهتری برای تبدیل شدن به بزرگسالانی سالم و مسئول دارند (ستایش فر، 1397).

مشاهده اعمال و رفتار کجروانه و غیرمنطقی توسط برخی از جوانان مبین این واقعیت است که در جوانان بعضاً رفتار انحرافی و گرایش به آن، به عنوان مقدمه رفتار بزهکارانه وجود دارد. رفتار بزهکارانه جوانان شاید از نظر افکار عمومی و فرهنگ حاکم بر جامعه قابل اغماض و پیش پا افتاده تلقی شود و آنها را ویژگی های خاص دوره جوانی بدانند، اما واقعیت این است که رفتار انحرافی هرچند ملایم و جزئی و کم باشد فرد مرتکب خود را ناخودآگاه در مسیری قرار میدهد که احتمال تداوم، اشاعه و گسترش آن و همچنین تبدیل آنها به انحرافات شدید و جنایتکارانه بسیار زیاد است. مطالعه آسیب های اجتماعی اعم از ناهنجاری ها و انحرافات اجتماعی یکی از مهم ترین موضوعات موردبحث جامعه شناسی است. اگرچه مسئله ناهنجاری امری نسبی است و از جامعه ای به جامعه دیگر متفاوت است. دانش آموزان جز سرمایه های ملی جامعه ما محسوب می شوند که باید دارای روحیه شاد و سالم باشند. اگر جوانان سلامت و شاداب باشند چرخ های توسعه یک کشور در همه ی ابعاد آن بهتر به گردش درمی آید و رسیدن به توسعه سریعتر صورت خواهد پذیرفت. برعکس فساد و انحراف آنان باعث اضمحلال جامعه میشود و افق آینده را تاریک خواهد نمود. زیرا قشر جوان یک مملکت است که امید آینده آن جامعه برای پیشرفت و توسعه و آبادانی است. دشواری تنظیم هیجان می تواند به روابط بین فردی ضعیف منجر شود که به بد کارکردی اجتماعی و پرخاشگری می انجامد. افرادی که در بیان و کنترل هیجان خود به صورت کارآمد عمل می کنند میزان پرخاشگری و خشم در آنها نسبت به اشخاص دیگر کم تر است، اما کسانی که در تنظیم هیجان به صورت ناکارآمد عمل می کنند میزان اختلالات رفتاری مانند خشم و پرخاشگری در آنها بیش تر دیده می شود. ابعاد درگیر در بروز پرخاشگری با نقص جدی در بعضی از مهارت های تنظیم هیجان مثل سرزنش دیگران، فاجعه انگاری و نشخوار فکری همراه است. زمانی که افراد توانایی تنظیم هیجانی بالا داشته باشند، در شبکه های مختلف اجتماعی دست به تخریب و آزار و اذیت نمی زنند. لذا یکی از راه های کاهش پرخاشگری سایبری در دورانی که اینترنت به جزء جدا نشدنی زندگی افراد بدل شده آموزش تنظیم هیجان به افراد علی الخصوص دانش آموزان است.

ژوهش ها نشان داده است که درگیر شدن در پرخاشگری و آزار و اذیت سایبری چه به عنوان مهاجم و چه به عنوان قربانی به علائم افسردگی کمک می کند. پژوهش Wang و همکاران نشان داد که افسردگی می تواند منجر به پرخاشگری شود که این نتیجه بر اساس نظریه بز قربانی قابل توجیه می باشد. نظریه بز قربانی بیان می کند که وقتی افراد نمی توانند با احساسات منفی خود مقابله کنند، به دنبال بزغاله (فرد قربانی) برای تخلیه حس ناامیدی و پرخاشگری خود می گردند. افرادی که دارای احساس افسردگی هستند احتمال بیش تری دارد که به پرخاشگری سایبری بپردازند، از طرفی برخی از قربانیان پرخاشگری سایبری نیز دچار افسردگی می شوند که منجر به روی آوردن آنها به پرخاشگری سایبری خواهد شد.

برای تبیین این یافته می توان گفت که افسردگی در بین دانش آموزان بسیار شایع است. تحریک پذیری، غمگینی مداوم، زودرنجی و ناامیدی از جمله حالت هایی است که در دانش آموزان افسرده وجود دارد. زمانی که فرد با علائم افسردگی درگیر باشد، معمولاً با کوچک ترین واکنشی خشم خود را به بدترین شکل بروز می دهد.

با توجه به در دسترس بودن فضای مجازی و همه گیری استفاده از این فضا، فرد افسرده ترجیح می دهد خشم و احساسات منفی خود را در فضای مجازی بروز دهد چرا که با هویت ناشناس و بدون هراس از مورد پیگرد قرار گرفتن می تواند به انجام رفتارهای پرخاشگرانه بپردازد. ناکامی های دوران نوجوانی هم در زندگی شخصی و هم زندگی تحصیلی دانش آموزان را به سوی انجام رفتارهای پرخطر هدایت می کند. ارائه خدمات بهداشت روان، غربالگری و اطلاع رسانی های مفید به دانش آموزان در مدارس و جامعه، کمک می کند تا هم از افسردگی آنها مطلع شده و هم مانع از بروز پرخاشگری های آنها در فضای مجازی شد.

درویش زاده و همکاران (1400)، شاید بتوان گفت که فحش و ناسزا گفتن در بین نوجوانان یکی از دغدغه هایی است که خانواده ها از آن رنج میبرند چرا که نگران آینده فرزندشان میباشند. در این تحقیق سعی بر آن شده است که عوامل ایجاد این رفتار و راه حل های اساسی برای کاهش این رفتار نامتعارف بیان شود. من در این تحقیق ابتدا به بیان موضوع تحقیق پرداختم و سپس با توصیف وضعیت موجود به بیان مسئله و جمع آوری شواهدی مبنی بر وجود مشکل یا همان مسئله پرداختم بعد از آن به گرد آوری اطلاعات از طریق مشاهده و یادداشت برداری و همچنین از یافته های علمی دیگران استفاده شده است و با استفاده از شیوه شش پرسش یافته ها تجزیه و تحلیل شده است راه حل های پیشنهادی بیان شده و در نهایت نتیجه گیری منطقی صورت گرفت که نتایج آن در این تحقیق بیان شده است.

رستمی و راد (1392)، پژوهش حاضر باهدف بررسی عوامل اجتماعی مرتبط با گرایش دانش آموزان به رفتارهای ناپهنجار انجام گرفته است. جامعه آماری پژوهش را کلیه دانش آموزان دختر مقطع متوسط شهر اهر تشکیل می دهند که تعداد 280 نفر از آن ها به روش نمونه گیری طبقه ای متناسب با حجم انتخاب شده و اطلاعات مورد نیاز با استفاده از تکنیک پرسشنامه گردآوری شده است. بر اساس نتایج حاصل از تحلیل های دو متغیره و چند متغیره، رابطه آماری معنی داری بین متغیرهای تعهد آموزشی، تعهد خانوادگی، صمیمت خانوادگی، داشتن همسالان منحرف، احساس تبعیض در مدرسه، محل سکونت، پایه تحصیلی و پایگاه اجتماعی - اقتصادی والدین پاسخگویان با متغیر گرایش دانش آموزان به رفتارهای ناپهنجار وجود دارد. بر اساس ضرایب بتای استاندارد، متغیر تعهد آموزشی و تعهد خانوادگی بیشترین رابطه منفی را با متغیر گرایش به رفتارهای ناپهنجار داشته اند، به طوری که روی هم رفته 30 درصد از تغییرات متغیر ملاک را تبیین می کنند. در کل، حدود 46 درصد از تغییرات متغیر گرایش به رفتارهای ناپهنجار توسط متغیرهای مذکور قابل پیش بینی است.

2- توصیف وضع موجود :

اینجانب مائده خسروی در سال تحصیلی 1402-1403 در دبستان مشغول بودم. من در این مدرسه بین همکاران جو بسیار صمیمی وجود دارد و مدرسه ای است دارای نظم و انضباط. در کلاس سوم این آموزشگاه دانش آموزی دارم بنام محمد که باتوجه به اینکه از نظر درسی مشکلی ندارد اما هنگامی که در گروه قرار می گیرد بادوستانش درگیر می شود واز الفاظ رکیک و نامتعارف (فحش دادن به پدر و مادر دانش آموزان) استفاده می کند که این عمل او باعث رنجش و ناراحتی دوستانش می شود من بارها با او صحبت کرده ام و دلیل این رفتار را از او سوال کرده ام و او هر بار جوابی می دهد یک بار می گوید دست خودم نیست یا می گوید نمی توانم و من او را بارها راهنمایی کرده ام اما باز هم این رفتار را از خود نشان می دهد و این عمل او باعث شده که بد نبال پیدا کردن دلایل این رفتار او باشم تا بتوانم آنرا شناسایی و بر طرف کنم

این موضوع را با معاونین و سایر همکاران در میان گذاشتم تا نظر آنان را در مورد رفتار این دانش آموز بداند دفتر انضباطی مدرسه را هم بررسی کردم و باتوجه به نظر همکاران و ارزیابی دفتر انضباطی به این نتیجه رسیدم که این دانش آموز در همه کلاس ها و گروه ها چنین رفتاری دارد به همین دلیل این مساله توجه مرا بیشتر به خود جلب کرد که چرا این دانش آموز از این الفاظ استفاده می کند و این مسئله برای من به وجود آمد که من به عنوان یک مدیر چگونه می توانم این رفتار (فحش و ناسزاگویی) را در دانش آموزم برطرف کنم؟

3- شواهد (1) :

مشاهده

اگر به صورت منظم، به اتفاق ها و رخداد های پیرامون خود را تماشا کنید، می توان گفت از فن مشاهده استفاده کرده اید.

شیوه های مشاهده

الف) مشاهده با استفاده از شیوه آماری

این شیوه صرفاً برای شمردن تعداد دفعات یک عمل یا رخداد به کار می رود. معمولاً مشاهده تمام قسمت های یک عمل در یک وضعیت خاص ناممکن است، بنابراین مجبورید دست به گزینش بزنید و بخش هایی از عمل را در یک زمان محدود مشاهده کنید. مشاهده من با مشاهده این دانش آموز به مدت یک هفته در کلاس و کارگاه متوجه این رفتار در او شدم استفاده از الفاظ رکیک و نامتعارف

منظور از الفاظ رکیک در اینجا فحش دادن به پدر، مادر، خواهر و سایر بستگان دیگر دانش آموزان است.

ساعت درسی (مدرسه)	نوع رفتار	شنبه	یک شنبه	دوشنبه	سه شنبه	چهار شنبه	تعداد دفعات در هفته
----------------------	-----------	------	------------	--------	------------	--------------	---------------------

هشت بندی						
9	2	4	3	الفاظ رکیک یا نامتعارف	3	هدیه های آسمان
7	4	3		الفاظ رکیک و نامتعارف		ریاضی
16	جمع کل					

یادداشت برداری در این روش من با همکاری دوتن دیگر از معلمان بیان کردن موضوع از آنان در خواست کردم این دانش آموز را در کلاس های درس خودشان به مدت یک هفته زیر نظر داشته باشند و رفتار او را در کلاس درس خود با ذکر نوع رفتار - تعداد دفعات - شرایط فردی یا گروهی یادداشت کنند و پس از دو هفته به من گزارش کنند که این نتایج زیر به دست آمد:

هفته اول

ببررسی این رفتار از دانش آموز به مدت چهار روز نشان داد که او 16 بار این رفتار را در ساعت درس ریاضی و زبان انگلیسی تکرار نموده است

مصاحبه:

من برای بدست آوردن اطلاعات بیشتر مادر این دانش آموز رانیز به مدرسه دعوت کردم و با او راجع به این موضوع گفتگو کردم مادر نیز از این رفتار فرزندش بسیار ناراحت بود و بیان می داشت که پدرش هم کار گر ساده است و بیشتر اوقات سال در گرگان به کارگری مشغول است و در منزل نیست و فرزندش در منزل با آنان و خواهر و برادرش هم بیشتر مواقع همینطور بر خوردار دارد. مادر بیان می داشت که فرزندش بیشتر در مواقعی این رفتار را در منزل از خود نشان می دهد که یا 1- فیلم نگاه می کند 2- زمانی که با دوستانش بیرون می رود و با آنان می گردد. 3- زمانی که از ما پولی در خواست می کند و ما از او می پرسیم برای چه می خواهی 4- زمانی که خواهر و برادر کوچکترش دست به وسایلش می زنند.

4- تجزیه تحلیل اطلاعات (یافتن راه حل):

پس از بررسی اطلاعات بدست آمده از دیگر همکاران و مصاحبه با مادر دانش آموز و مشاهداتی که خودم داشتم و تجزیه و تحلیل کردن آنها و با توجه به یافته های علمی که به دست آمده به این یافته ها رسیدم که هر رفتاری علتی دارد که باعث بروز یک رفتار خاص در فرد میگردد که با برطرف کردن آن علت رفتار نیز اصلاح خواهد شد در این مرحله سعی شده از روش شش پرسش استفاده شود تا علت آن شناخته شده برطرف گردد.

- 1- چرا او از الفاظ رکیک استفاده میکند؟ چون با این روش بیشتر به خواسته های خود میرسد و خیلی مواقع پدر و مادر و دوستان در مقابل او کوتاه می آیند.
- 2- چگونه این رفتار روی میدهد؟ این رفتار به صورت داد و فریاد و فحش و ناسزا به پدر و مادر طرف مقابل روی می دهد.
- 3- چه موقع این رفتار روی می دهد؟ این رفتار را بیشتر در مواقعی که فرد در گروه قرار می گیرد و با خواسته اش بر آورده نمی شود می توان مشاهده کرد.
- 4- چه کسی در گیر این مسئله است؟ دانش آموز کلاس سوم بنام سمیرا و من معاون که بد نبال راه حل هستم
- 5- مسئله عمده در این فعالیت چه چیزی است؟ در این مسئله برطرف کردن این رفتار نامتعارف از دانش آموز مورد نظر می باشد.
- 6- کجا این رفتار بیشتر بروز می کند؟ این رفتار بیشتر در مدرسه و در کلاس در جمع دیگر بچه ها اتفاق می افتد.

5- انتخاب راه حل و اعتبار بخشی:

برای درمان این مشکل ابتدا باید چگونگی برخورد با این دانش آموزان را بشناسیم با معلمان و اولیاء او صحبت کنیم و از آنان کمک بگیریم من با یکی از همکاران مشاور صحبت کردم و او برای برطرف کردن این مشکل چند راه حل پیشنهاد کرد و بیان داشت راه حل های او را با والدین دانش آموز و دیگر همکاران در میان بگذارم و از آنان کمک بگیرم من مادر دانش آموز را به مدرسه دعوت کردم و او نیز بسیار علاقه مند بود که بتواند فرزندش این رفتار را ترک کند مادر قول داد که با ما همکاری کند و این راه حل ها پیشنهاد شد

- در غیاب پدرش مسئولیت بیشتری به او بدهد
- ارتباط با دوستانش که رفتار مناسبی ندارند محدود شود
- به خواسته های منطقی اش تا حد امکان پاسخ دهد
- با ملامت با او رفتار کند
- شرایط سنی اش را در نظر بگیرد.

- او را در یک کلاس ورزشی مورد علاقه اش ثبت نام کند
- رفتار های خوبش را مورد تشویق قرار دهند
- از تحقیر و سرزنش کردنش پرهیز کنند
- از تنبیه کردنش خودداری کنند
- دیدن فیلم و بازی های رایانه ای خشن را برایش محدود کنند
- من به اتفاق معاون مدرسه و دو نفر دیگر از همکاران بنا شد که در کلاس نیز این موارد را بکار بندیم
- مسئولیت بیشتری در کلاس به او داده شود
- او را به عنوان سرگروه قرار دهند
- گروهش را تغییر دهند
- جایش را در کلاس تغییر دهند
- کمترین فعالیتش را درگروه تمجید کنند
- چند نمره از نمره عملی فرد را درگروه برآن قرار دهند که افراد درگروه به هم احترام بگذارند
- پس از درمیان گذاشتن راه حل پیشنهادی با چند تن از همکاران و معاون پرورشی مدرسه و همچنین تشکیل شورای دبیران استفاده کردن از نظرات و تجربیات آنان و بحث درمورد اجراء این راه حل ها و تایید همکاران به نظر رسید که این روش ها می تواند تا حدود نسبتا زیاد موثر واقع شود اما بهترین راه حل این پیشنهاد شد
- که ارتباط او با دوستانش که رفتار مناسبی ندارند محدود شود
- مسئولیت بیشتری به او داده شود
- جایش در کلاس تغییر کند
- او را به عنوان سرگروه قرار دهند

6- اجرای راه حل و نظارت :

در مرحله اول موافقت همکاران و والدین او را برای کمک به فرزندشان جلب کردم ، جای او را در کلاس تغییر دادم گروهش را تغییر دادم و او را به عنوان سرگروه معرفی کردم.

برایشان توضیح دادم که نمره عملی هریک از اعضای گروه به رضایت دیگر افراد گروه بستگی دارد ضمنا از والدین او خواستم هر گونه رفتار مثبت او را به من گزارش دهند تا او را در جمع مورد تشویق قرار دهم .

در کلاس در موقعیت های مختلف احادیثی از معصومین در مورد بددنی و فحش ناسزا گفتن و اثرات منفی آن در زندگی بیان کردم و از همکاران خواستم در صورت تکرار رفتار ناپسند از او و از کلاس اخراج و یا تنبیه نکنند . او را مسئول انضباط کلاس قرار دادم.

7- شواهد (2) توصیف وضع مطلوب :

پس از اجرای راه حل های پیشنهادی به مدت دو هفته توسط من و دو تن از همکاران و مادرش در منزل شروع به بررسی وضعیت موجود نمودم از همکاران نظر خواهی کردم و در مورد رفتار او سوال نمودم همکاران اظهار داشتند که رفتار او بسیار تغییر نموده خیلی کمتر با بچه هادرگیر میشود مادرش هم با حضور در مدرسه بیان داشت که در منزل هم کمتر از الفاظ رکیک استفاده میکند بیشتر مسئولیت قبول می کند دفتر انضباطی مدرسه را هم بررسی کردم در این دو هفته نسبت به قبل کمتر از او شکایت شده بود.

8- ارزیابی نهایی و اعتبار سنجی :

با توجه به شواهدی که قبل از اجرای راه حل ه و مقایسه آن با شواهدی که پس از اجراء راه حل داشتیم و مشاهداتی که خود از این دانش آموز داشتیم و اظهارات معاون مدرسه ، مادر دانش آموز و نظرات همکاران دیگر نشان می دهد که در رفتار دانش آموز تغییرات مثبتی حاصل شده است و نشان می دهد که این راه حل ها موثر واقع شده است

- که ارتباط او با دوستانش که رفتار مناسبی ندارند محدود شود

- مسئولیت بیشتری به او داده شود
- جایش در کلاس تغییر کند
- او را به عنوان سر گروه قرار دهند

9- نتیجه گیری و پیشنهادات :

برای اصلاح رفتارهای غیرمتعادل و ناهنجار در دانش آموزان پسر مقطع ابتدایی، می توان به چند رویکرد تئوری و عملی پرداخت. اولاً، شناسایی علل اصلی بروز این رفتارها از اهمیت بالایی برخوردار است. بررسی عوامل محیطی، خانوادگی و اجتماعی می تواند به تحلیل دقیق تر وضعیت کمک کند. در مرحله بعد، آموزش مهارت های اجتماعی و عاطفی به دانش آموزان ضروری است. این آموزش ها شامل مدیریت خشم، ارتباط موثر و حل مسئله هستند که به دانش آموزان کمک می کند تا رفتارهای خود را بهتر کنترل کنند و در موقعیت های دشوار واکنش های مناسب تری از خود نشان دهند. همچنین، ایجاد محیطی مثبت و حمایت گر در کلاس، می تواند تأثیر زیادی بر رفتار دانش آموزان داشته باشد. نقش معلم در ایجاد این محیط و استفاده از تکنیک های مثبت نگری بسیار مهم است. از سوی دیگر، تشویق و تقدیر از رفتارهای مثبت دانش آموزان می تواند انگیزه لازم برای اصلاح رفتارهای ناهنجار را فراهم آورد.

توجه به نیازهای فردی هر دانش آموز نیز باید مد نظر قرار گیرد. شناسایی نقاط قوت و ضعف هر دانش آموز و طراحی برنامه های آموزشی متناسب با آن ها می تواند در اصلاح رفتارها مؤثر باشد. همکاری با والدین و ارائه راهکارهای مناسب برای تشویق رفتارهای مثبت در خانه نیز اهمیت دارد. برگزاری جلسات آموزشی برای والدین در زمینه رفتارهای کودک و نحوه مواجهه با آن ها می تواند به نتیجه گیری بهتر کمک کند. در نهایت، ارزیابی مداوم رفتارهای دانش آموزان و ارائه بازخورد منظم، به شناسایی پیشرفت ها و همچنین نیازهای بیشتر برای اصلاح رفتار کمک می کند. با توجه به تمامی این عوامل، اصلاح رفتارهای ناهنجار می تواند به یک فرایند همکارانه و جامع تبدیل شود.

پیشنهادات

- با توجه به نتایج به دست آمده از این تحقیق این موارد پیشنهاد می شود:
- که ارتباط فرزند ویا دانش آموزان را با دوستانش مورد توجه قراردهیم
- در کلاس درس ومدرسه به دانش آموزان مسئولیت بیشتری داده شود
- کارهای خوب بیشتر مورد تشویق قرار گیرد
- سعی کنیم از سرزنش وتحقیر کردن فرزندانمان خودداری کنیم
- با دانش آموزان و فرزندانمان دوست شویم و عواقب رفتار های ناپسند را برایشان روشن بیان کنیم.
- شرایط سنی بچه هارا در نظر داشته باشیم

منابع :

1. شیخاوندی، د. (1393). جامعه شناسی انحرافات: آسیب شناسی جامعه ی. تهران: نشر مرنديز. چاپ اول.
2. صدیق سروستانی، ر. ا. (1396). آسیب شناسی اجتماعی (انحرافات اجتماعی). تهران: انتشارات سمت. چاپ اول.
3. عباسی اول، ک. (1391). عصر تغییرات سریع؛ بررسی ناهنجاری های اجتماعی در مدارس و ارائه راهکارهای عملی. روانشناسی رشد مشاور مدرسه. دوره هفتم، شماره 4، صص 32-35
4. علمی، م؛ و دیگری. (1397). تعیین میزان شیوع خشونت و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن (مطالعه موردی دانش آموزان مدارس دخترانه و پسرانه عجیشیر. مجله جامعه شناسی. سال اول، شماره اول، صص 23-42
5. فتح اللهی، س؛ و دیگران. (1391). بررسی عوامل مؤثر بر بزه کاری و میزان شیوع آن در بین دانش آموزان. فصلنامه پژوهش های اطلاعاتی و جنایی. سال هفتم، شماره سوم، صص 61-88
6. کرباسی، م. (1374). بررسی مشکلات و راهکارهای رفتاری دانش آموزان مدارس راهنمایی استان همدان. پایان نامه دوره دکتری.

7. کوزر، ل. (1390) زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی. ترجمه: م، ثلثی. تهران: انتشارات علمی. چاپ سوم.
8. گیدنز، آ. (1394). جامعه‌شناسی. مترجم: م، صبوری. تهران: نشر نی. چاپ بیست و ششم.
9. مساواتی‌آذر، م. (1374). آسیب‌شناسی اجتماعی ایران (جامعه‌شناسی انحرافات). تبریز: انتشارات نوبل. چاپ اول.
10. ممتاز، ف. (1391). انحرافات اجتماعی: نظریه‌ها و دیدگاه‌ها. تهران: شرکت سهامی انتشار. چاپ اول.
11. ایرانمهر، مسلم؛ شفیع‌آبادی، عبدالله؛ نعیمی، ابراهیم. (1397). بررسی کیفی آسیب‌شناسی شبکه‌های اجتماعی مجازی بر سلامت روان دانش‌آموزان از دیدگاه مشاوران مدارس. فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، سال 9، شماره 33، 33-72.